

Література

1. Давыдов В. Теория развивающего обучения. – М.: Интер, 1996.
2. Леонтьев А. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1979.
3. Пайчик І. Психологія операційних структур мислительної діяльності / Генезис дії систематизації на математичному матеріалі. – Дис. ... докт. псих. наук. – К., 1994.

*Солопчук Д.
Кам'янець-Подільський педагогічний університет*

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ НА СТАВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

Глибокі актуальні зміни, які відбуваються в нашій державі, вимагають від загальноосвітньої школи значного підвищення якості навчально-виховного процесу на всіх його напрямках. Одним з пріоритетних напрямків сучасної школи є охорона і зміцнення здоров'я учнів, яке в основному формується в шкільному віці.

У генетичній програмі кожної людини закладений великий фізичний потенціал. Разом з тим загальноновизнано, що в сучасних умовах в Україні склалася критична ситуація зі станом здоров'я населення, зокрема молоді, яка зумовлена негативним впливом екологічних, економічних, соціальних та інших факторів.

Статистика свідчить, що при вступі до школи різні відхилення у стані здоров'я має кожна третя дитина, а в дев'ятому класі – кожна друга. У 10-20% сучасних школярів виявлено надлишкову масу тіла; у 30-40% – захворювання носоглотки; у 20-40% – погіршення постави; у 50% – дефекти зору і нервово-психічні відхилення; у 50-60% – схильність до частих захворювань [4, 10,]. Масові обстеження школярів показали, що тільки один з десяти учнів був практично здоровим, а більше як 90% обстежених мали ті чи інші функціональні відхилення [3].

Такий стан вимагає пошуку нових форм і результативних шляхів зміцнення здоров'я дітей. У сучасних умовах ефективними та доступними засобами профілактики захворюваності, підвищення розумової та фізичної працездатності є фізична культура [2,4,7].

У зв'язку з цим основне навантаження і відповідальність за фізичне здоров'я школярів лягло на шкільну фізичну культуру. Тому загострилась проблема пошуку і розробки профілактичних програм з підвищення фізичної активності школярів і покращення їх здоров'я. Найбільш характерною рисою сучасної

концепції фізичного виховання є переміщення акценту в бік освітнього спрямування як умови успішного формування фізичної культури школяра [1,7,8,9]. Нова система уявлень про цінності фізичної культури має на меті відмовитися від використання фізичної культури тільки як засобу впливу на біологічну природу людини.

Однак у цих та інших працях недостатньо аргументовані дані про вплив теоретичної підготовки на рухову активність учнів.

Таким чином, не вирішена важлива наукова проблема, що має як теоретичне, так і практичне значення. Її сутність полягає в питанні: чи існує взаємозв'язок між рівнем теоретичної підготовки та руховою активністю школярів.

Для вирішення цієї проблеми нами було проведено дослідження, мета якого полягала у визначенні впливу знань з фізичної культури і здорового способу життя на рухову активність школярів.

Стан навчально-виховної роботи, спрямованої на оволодіння знаннями програмного матеріалу з теоретичної підготовки учнів, вивчався в загальноосвітніх школах м. Кам'янця-Подільського. Вивчення здійснювалось шляхом опитування вчителів і учнів, батьків, педагогічних спостережень на уроках фізичної культури. За допомогою анкетного опитування було визначено ставлення учнів до предмету “Фізична культура”, рівень знань в галузі фізичної культури і здорового способу життя, наявність вільного часу для занять фізичними вправами. З цією метою нами було розроблено чотири опитувальника. Перший з них, що містив 30 питань, був призначений для виявлення рівня теоретичної підготовки учнів. Показниками наявності в учнів системи знань про фізичну культуру, здоров'я і здоровий спосіб життя були знання про сутність і значущість фізичної культури, здорового способу життя і кожного його компоненту. За допомогою другого опитувальника, що складався з 27 питань, визначалося ставлення учнів до занять з фізичної культури. Рівні ставлення учнів до фізичної активності визначалися характером їх ставлення до самостійних занять фізичними вправами і оздоровчих занять, яке включає когнітивний, емоційно-вольовий, поведінковий компоненти.

Когнітивний компонент проявляється у переконанні в необхідності дотримання здорового способу життя, емоційно-вольовий – в інтересі до конкретних видів діяльності та наполегливості у дотриманні вимог здорового способу життя, поведінковий – у самостійності та звичці виконання його вимог. Третій опитувальний, який складався з 20 питань, був направлений на вивчення ефективності уроків фізичної культури у вирішенні завдань формування в учнів знань, умінь і навичок, необхідних для самостійних занять фізичною культурою і ведення здорового способу життя. Наявність в учнів умінь, необхідних для

самостійного їх виконання, визначалася через уміння планувати, організовувати і коректувати свою фізкультурно-оздоровчу діяльність, а також контролювати та аналізувати результати впливу оздоровчих занять на покращення здоров'я. Вивчення структури вільного часу учнів та використання його для виконання вимог здорового способу життя досліджувалися за допомогою Фремінгемської методики дослідження фізичної активності [11].

Усі учні були розподілені на п'ять груп активності: 1) з активно-позитивним ставленням; 2) з пасивно-позитивним ставленням; 3) з індіферентним (байдужим) ставленням; 4) з пасивно-негативним ставленням; 5) з активно-негативним ставленням.

Отримані дані оброблялись за допомогою загальноприйнятих методів математичної статистики. Так, для порівняння груп за якісними показниками застосовувались таблиці сполученості і критерій X^2 (ХІ – квадрат), кількісні дані порівнювались за допомогою – критерію Ст'юдента, наявність зв'язку вивчалась як за допомогою коефіцієнту лінійної кореляції (r) так і шляхом застосування причинно-порівняльного методу аналізу, в основі якого лежить порівняння даних у різних типах активності за тим або іншим критерієм.

Обсяг вибірки склала репрезентативна група з 876 школярів (431 хлопчика та 445 дівчат), що навчаються в 5-11 класах загальноосвітніх шкіл м. Кам'янця-Подільського, які були підібрані за допомогою ймовірності випадкової вибірки із застосуванням серійного принципу. Вибірка була підрахована, спираючись на результати раніше проведених досліджень, з 95% достовірністю і точністю до двох балів. Усі школярі, що брали участь у дослідженні були розподілені за трьома віковими групами: 5-6, 7-9 та 10-11 класи.

Результати дослідження показали, що, використовуючи Фремінгемську методику визначення добової фізичної активності, ми отримали можливість співставити ці показники у віковому аспекті. Індекси фізичної активності школярів 5-6 класів знаходяться в межах 38-39 балів (у середньому за віковою групою); учнів 7-9 класів – 35-36 балів; учнів 10-11 класів – 31-32 бали. Структура добової рухової активності складається: учні 5-6 класів – базового режиму – 9 годин, сидячого – 5 годин, малого рівня – 5 годин, середнього – 4 години і високого – 1 година; учнів 7-9 класів – базового режиму – 9 годин, сидячого – 5,5 години, малого рівня – 5,5 години, середнього – 3 години і високого – 1 година; учні 10-11 класів – базового режиму – 9 годин, сидячого – 8 годин, малого рівня – 4 години, середнього – 2,5 години, високого – 0,5 години.

Отримана різниця в показниках рухової активності школярів не може бути пояснена тільки особливостями біологічного характеру. Тут, мабуть, причина в першу чергу полягає в умовах виховання (особливо в родині), яке, як в школі так і

в родині, не сприяє спонуканню до фізичної активності школярів. За даними нашого дослідження 59% батьків і 69% матерів опитаних учнів уроки фізичної культури вважають непотрібним предметом у шкільному навчанні.

Предмет фізична культура психологічно не задовольняє і деяку частину школярів. Це показує і такий виявлений нами факт: тільки 39,2% хлопчиків і 31,2% дівчаток вказали, що на уроках фізичної культури вони відчують себе впевнено, тобто у них все добре виходить і не випадково, що 35,9% хлопчиків і 31,5% дівчат негативно ставляться до цього предмета, що особливо помітно у старших класах.

Водночас фізична культура, на погляд учнів, є єдиним предметом у шкільному навчанні, знання з якого не є важливими, (лише 27,2% школярів позитивно оцінюють написання підручника з фізичної культури). Разом з тим 73,2% юнаків і 87,2% дівчат на уроках фізичної культури хотіли б займатися не тими видами спорту, що передбачені шкільною програмою.

Результати констатуючого експерименту виявили слабкі знання, а також і їх відсутність в галузі фізичної культури і спорту. Мало інформовані учні про розділи шкільної програми, починаючи з 5-го класу. Часті випадки, коли на питання, на яких гімнастичних приладах проводяться змагання з спортивною гімнастики учні не могли дати відповідь. Одні називали один-два прилади, інші питали що то за вид спорту. Найкраще проінформовані учні про такі види спорту, як футбол, волейбол, гандбол і баскетбол. 81,1% юнаків і 93,6% дівчат не відповіли на питання, де і коли були проведені перші Олімпійські ігри і хто такий П'єр де Кубертен. Більше того, 63,2% юнаків і 67,5% дівчат не змогли назвати жодної рухової здібності. Всього 18,4% юнаків і 6% дівчат знають, які види фізичних вправ розвивають ті чи інші рухові здібності.

Недостатньо проінформовані учні про здоровий спосіб життя. Наприклад, на те, що здоров'я людини у великій мірі залежить від способу життя, вказали лише 39,2% юнаків і 36,2% дівчат. Не випадково, що тільки 21,4% юнаків і 18,4 дівчат свій рівень знань про здоровий спосіб життя оцінюють позитивно. Необхідно відмітити, що з віком підвищується кількість учнів, які байдуже або навіть позитивно оцінюють своїх однолітків, яким були притаманні такі шкідливі звички, як куріння та вживання алкоголю.

За результатами анкетування виявлено, що основні джерела, з яких учні отримують знання про фізичну культуру і спорт, здоровий спосіб життя були засоби масової інформації (на це вказали 22,7% юнаків і 18,6% дівчат), батьки (відповідно 15,8% і 16,1%), вчителі біології (14,2% і 12%) і фізичної культури (5,2% і 3,6%).

З віком кількість учнів, яких зовсім не цікавлять питання про фізичну культуру і здоровий спосіб життя знижується, але відсоток їх залишається високим (11,4% – серед юнаків і 6,7% – серед дівчат).

У підсистемі освіти позаурочні та позашкільні форми занять фізичною культурою і спортом повинні зайняти важливе місце у фізичному вихованні та самовихованні школярів, адже дослідженням встановлено, що тільки 7% від загальної кількості учнів, що взяли участь в констатуючому експерименті, займаються у різних спортивних секціях; 12,3% юнаків і 5,3% дівчат самостійно займаються фізичними вправами за місцем проживання.

Виявлення основних мотивів, що спонукають до фізкультурно-спортивних занять показало, що у школярів 5-6 класів переважають мотиви дружньої або групової солідарності, у школярів 7-9 класів – мотиви наслідування; в учнів 10-11 класів – мотиви суперництва, самовдосконалення і цікавого проведення вільного часу.

Результати констатуючого експерименту з виявлення впливу знань з фізичної культури і здорового способу життя на рухову активність школярів різних вікових груп показали позитивний вплив пізнавального компоненту на ставлення школярів до фізичної активності: результати причинно-порівняльного аналізу отриманих даних з виявлення взаємозв'язку між показниками фізичної активності і рівнем знань з фізичної культури і здорового способу життя виявили, що у всіх вікових групах більш фізично активні учні відрізнялися і більш високими показниками загальних знань з фізичної культури і здорового способу життя та знань методичного характеру.

Література

1. Бальсевич В.К. Физическая подготовка в системе воспитания культуры здорового образа жизни // Теория и практика физической культуры. – 1990. – № 1.
2. Вільчковський Е.С., Козленко М.П., Цвек С.Ф. Система фізичного виховання молодших школярів для викладачів та студентів вищих навчальних закладів освіти I-II рівнів акредитації: Навчально-методичний посібник. – К.: “Довгаль”, 1999. – № 7, квітень.
3. Войтенко С.П. Здоров'я здорових. – К.: Здоров'я, 1991.
4. Дубогай О.Д. Щоденник зміцнення здоров'я // Журнал-газета “Валеологія”. – № 7, квітень, 1997.
5. Карпушко Н.А., Приходько В.В., Лубышева Л.И. Возвращаясь к наследию: физическое образование, физическая деятельность, школьная физическая культура в системе методического анализа // Теория и практика физической культуры. – 1993. – № 9-10.

6. Лукьяненко В.П. Об одной вековой дискуссии // Физическая культура в школе. – 1997. – № 3.
7. Новосельский В.Ф. Методика урока физической культуры в старших классах. – К.: Радянська школа, 1989.
8. Сінгаєвський С.М. Педагогічне управління. – Кам'янець-Подільський, 1999.
9. Солопчук М.С., Жевага С.І. Урок фізичної культури: стан і перспективи розвитку фізичного виховання школярів // Фізичне виховання в школі. – 2000. – № 4.
10. Шаповалова В.А. Здоров'я дітей та молоді: програмні підходи та пріоритетні напрями фізичного виховання // Журнал-газета "Валеологія". – № 7. – 1999.
11. Lange Andersen, K. Rutenfranz, Y. et all. Habitual physical activity and health – Copenhagen – WHO, 1978.

Черкасов О.В.
Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ІСТОРІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК НАПРЯМКУ НАУКОВИХ ЗНАТЬ

Впродовж другої половини ХІХ – початку ХХ століття викладачами вищих світських та духовних навчальних закладів були започатковані спроби визначення понятійного апарату історії педагогіки, розробки її систематичний курсу.

Автори намагались конкретизувати місце історії освіти та педагогічної думки у системі наук гуманітарного циклу; сформулювати дефініцію предмету напрямку; охарактеризувати головні функції та завдання історії педагогіки; деталізувати наукове та практичне значення історико-педагогічних досліджень.

Щодо поглядів на місце історії педагогіки серед гуманітарних наук були визначені автори, які: вважали історію педагогіки невід'ємною частиною педагогічної науки (М.Демков, С.Гогоцький, А.Степович, М.Маккавейський); відносили її до загальної історії (М.Лілеєв, Ф.Титов) або історії культури (О.Барвінський)

Зокрема, автор перших вітчизняних узагальнюючих праць з історії педагогіки М.Демков наголошував: "Мати правильне уявлення про завдання виховання можна лише дослідивши шлях, пройдений історією виховання і освіти, прислуховуючись до її повчального та авторитетного голосу. Наука педагогії без її історії теж саме, що будівля без фундаменту" [4-VIII-IX].